№ 21 Շաբաթ փետրվարի

1888

Շաբաթ փետրվարի 20 № 21

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատանը մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՄԷԼԻՔ-ԱԶԱՐԵԱՆՑ սրտի ցաւով յայտնում է իր աներոջ՝ դօկտոր **ՅՈՎՍԷՓ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ (ԾԵՐԵՆՑԻ)** մահը: Հոգեհանգիստը կը կատարվի ամսիս 20-ին, շաբաթ երեկոյեան ժամը 6½-ին, իսկ կիրակի, ամսիս 21-ին, առաւօտեան 10 ժամին, կը կատարվի յուղարկաւորութիւնը դէպի Մողնու սուրբ Գէորգ եկեղեցին: Բնակարանը գտնվում է Սօլօլակում, Հին-Ինստիտուտեան փողոցում № 19: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դօկտոր Յովսէփ Շիշմանեան. Մի քանի խօսք Երևանի իգական սեռի մասին. Կրկին Թիֆլիսի Ջրանցքի մասին. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վաշխառուն.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՕԿՏՕՐ ՅՈՎՍԷՓ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ

—

փետրվարի 16/17-ի գիշերը, առաւօտեան 2½ ժամին Թիֆլիսում, մօտ 70 տարեկան հասակում վախճանվեցաւ դօկտոր Յովսէփ Շիշմանեան, որը յայտնի էր հայոց գրականութեան մէջ Ծերենց կեղծ անունով: Շիշմանեան ծնվել է Կ. Պօլսում կաթօլիկ դաւանութեան պատկանող ծնողներից: Իր սկզբնական ուսումը նա ստացաւ Մխիթարեանների մօտ: Դեռ երիտասարդ հասակում, այն է մօտաւորապէս 1840-ական թւականներին, Շիշմանեան Թիւրքիայից եկաւ Կովկաս ճանապարհորդելու նպատակով, և պտտեց Անդրկովկասի համարեա բոլոր նշանաւոր կողմերը: Այդտեղից նա դարձաւ Պօլիս, ուր ժամանակաւորապէս մնալուց յետոյ, գնաց Փարիզ, և մտաւ բժշկական ֆակուլտետը: Բժշկականութիւնը ուսումնասիրելուց և բժշկի տիտղոսը ստանալուց յետոյ Շիշմանեան վերադարձաւ Պօլիս, և իբրև բժիշկ մտաւ պետական ծառայութեան մէջ: Այդ ժամանակամիջոցից Յովսէփ Շիշմանեան սկսում է եռանդուն կերպով մասնակցել Պօլսի հայերի թէ ազգային և թէ դպրոցական գործերում: Ընտրվելով Պօլսի ազգային ժողովի երեսփոխան, Շիշմանեան երկար տարիների ընթացքում ջերմ մասնակցութիւն ունեցաւ Թիւրքահայոց գործերում, և իր հայեացքները նա արծարծում էր Թիւրքահայոց մամուլի մէջ բազմաթիւ յօդուածներով, այնպէս որ այն ժամանակվայ պարբերական հայ հրատարակութիւնների մէջ Շիշմանեանի անունը հանրածանօթ դարձաւ:

Վերջին ժամանակներում, երբ Պօլսում ահագին աղմուկներ, խրարանցումներ և խլրտումներ բարձրացան ամենքին յայտնի Հասունեան հարցի առիթով, Շիշմանեան հանդէս եկաւ իբրև ջերմ հակահասունեան և երկար ժամանակ կատաղի կռիւ մղեց այդ կուսակցութեան և դրա առաջնորդի դէմ: Եւ 1875—76 թւականին էր, որ նա թողեց կաթօլիկութիւնը և ընդունեց լուսաւորչական դաւանութիւն: 1876—77 թւականից Շիշմանեան՝ Ծերենց կեղծ անունով հանդէս եկաւ Թիւրքահայ գրականութեան մէջ իբրև վիպագրող, երբ բժշկական պաշտօնով Կիպրոս գնալով և աւելի մօտիկ ուսումնասիրելով այն բոլոր տեղերը, ուր կատարվել են Ռուբինեանց իշխանութեան քաջագործութիւնները, նա գրեց իր «Թորոս Լևոնի» վերնագրով վէպը: Այդ վէպը լաւ ընդունելութիւն գտաւ, և գուցէ մասամբ այդ ընդունելութիւնից ոգևորված՝ Ծերենց լոյս ընծայեց իր մի նոր վէպը, այն է յայտնի «Երկունքը», որը արժանացաւ հայ ընթերցող հասարակութեան աւելի ջերմ ընդունելութեան: Այդ վէպը, ինչպէս և նրա երրորդ և վերջին «Թէոդորոս Ռշտունի» վիպական գրուածքը լոյս տեսան Թիֆլիսում, ուր գտնվում էր Ծերենց 1878 թւականից սկսած: 1879—80 թւականին դօկտոր Շիշմանեան Վան գնաց. դա Վանի սովի սոսկալի միջոցին էր, երբ նա ոգևորվելով սովեալների օգնելու ցանկութեամբ՝ մեծ քանակութեամբ դեղեր վերցնելով գնաց Վան, և Խրիմեան Հայրիկի սիրալիր ընդունելութեան արժանանալով, ամբողջ վեց ամիս մեծ օգնութիւն հասցրեց բազմաթիւ կարօտեալներին և հիւանդներին: Վերջին տարիներում Շիշմանեան ապրում էր Պօլսում. անցեալ տարվայ յուլիսին նա հիւանդացաւ կաթւածով, և Թիֆլիս եկաւ առողջանալու յուսով, բայց, դժբաղդաբար, հիւանդութիւնը աւելի սաստկացաւ. նա երկրորդ անգամ կաթւածահար եղաւ, և ամսիս 17-ին վախճանվեցաւ: Ծերենց թողել է բաւական անտիպ գրուածներ, մեծ մասամբ քննադատական բովանդակութեամբ, ինչպէս օրինակ նրա մի գրվածը Մկրտիչ Էմինի և Գարագաշի՝ Խորենացու պատմութեան վերաբերեալ՝ քննադատութիւնների առիթով: Ծերենցի մահը անկասկած զգալի է հայոց գրականութեան համար: Մենք չանք խնդիրների մէջ դիմադրել ենք Շիշմանեանի պուբլիցիստական գործունէութեան և նրա յայտնած մտքերին, բայց Ծերենց՝ իբրև վիպագրող յարգելի տեղ ունէր մեր վիպական գրականութեան մէջ, և նրա մահը անզգալի կերպով չի անցնի հայոց վիպասանութեան համար:

Վաղը, ամսիս 21-ին, Թիֆլիսի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում կը կատարվի նրա թաղման հանդէսը, և անկասկած Թիֆլիսի հայ հասարակութեան զանազան շրջանների ներկայացուցիչները՝ իրանց ներկայութեամբ կը յարգեն հայ վիպասանի գործունէութեան յիշատակը:

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ ԵՐԵՒԱՆԻ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԻ ՄԱՍԻՆ

—

Գաւառական նշանաւոր քաղաքներից և ոչ մէկում գուցէ իգական սեռը այնքան սահմանափակ և թմրած դրութեան մէջ չէ, որքան Երևանում: Պարսկական կեանքի ներգործութիւնը մինչև այժմ էլ երևում է երևանցի կանանց ընդհանուր դրութեան վրա. արևելեան կեանքի հայացքները և սովորութիւնները այնքան մեծ տպաւորութիւն են թողել իր ժամանակին, որ մինչև այժմ էլ Երևանի ազգաբնակութեան մեծամասնութեան ընտանեկան կեանքը չէ կարողանում ազատվել անցեալի ազդեցութիւններից, և դրա ամենաշօշափելի ապացոյցը տալիս են երևանցի կանայք: Մտնելով այդ նշանաւոր քաղաքի կեանքի մէջ, ծանօթանալով հայ ժողովրդի ընտանեկան կեանքի հետ, հետաքրքրվելով այդ կեանքի մանրամասնութիւններով, դժուար չէ այն եզրակացութեան գալ, որ չը նայած քանի մի արտաքին փոփոխութիւններին, չը նայած, որ շատ տների մէջ արդէն մուտք են գործել եւրօպական շորերը, կահկարասիքը և մի քանի ձևերը, բայց և այնպէս կինը, այժմեան ընտանիքի այդ զօրաւոր սիւնը, դեռ շարունակում է ապրել հին հասկացողութիւններով և հին ժամանակների «դուրեկան» աւանդութիւններով: Քաղաքի ազգաբնակութեան մեծամասնութեան ընտանիքներում կանայք շատ փակ կեանք են վարում. տանից շատ քիչ կարող են դուրս գալ: Մինչև այժմ էլ իգական դպրոցները մի շօշափելի ազդեցութիւն չեն թողել իգական սեռի վրա, գլխաւորապէս այն պատճառով, որ երևանցիներից շատերը իրանց աղջիկներին ուսման չեն տալիս. դրա գեղեցիկ ապացոյցը այն կարող է լինել, որ այս բոլէիս ահագին Երևանում օրիորդաց միայն երկու դպրոց կայ. մէկը Գայեանեան օրիորդաց դպրոցը, որի աշակերտուհիների թիւը 150-ի էլ չէ հասնում, և միւսն էլ ռուսաց օրիորդաց դպրոցը, որտեղ բացի ռուս աստիճանաւորների [illegible] յուհիներ են սովորում, իսկ թուրք աղջիկներ համարեա թէ չը կան և երբէք էլ չեն լինում, բացի պատահական բացառութիւններից: Ազգաբնակութեան ահագին մեծամասնութիւնը դեռ շարունակում է անցեալ ժամանակի աւանդութիւնների համաձայն տանը փակել աղջիկներին, այդ փակված աղջիկներից պատրաստելով նախապաշարված, տգէտ և ճնշված կանայք և մայրեր:

Հասարակական հիմնարկութիւններ Երևանում

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՇԽԱՌՈՒՆ

—

(ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Մեր կողմերում յուլիսի վերջերը լոր որսալու ամենալաւ ժամանակն է:

Այդ միջոցում գրեթէ բոլոր արտերը հնձած են լինում և տեղ-տեղ միայն հանդիպում են դեռ չը հնձած դեղին արտեր: Այդ արտերում հաւաքվում են չորս կողմի լորերը, և որքան շատ են լինում....

Հէնց մտնում էք մի այդպիսի արտ թէ չէ, ֆըռթ՝ ձեր ոտքերի տակից, ֆըռթ՝ աջ, ֆըռթ ձախ բարձրանում են մեծ, գէրուկ լորեր և մի քանի քայլ առաջ ընկնում դարձեալ ցորենի մէջ: Մի քանի արտում թափառելուց յետոյ ես և ընկերս բաւական լոր որսացինք և յոգնած ու քաղցած նստեցինք ցորենի մի ահագին դէզի հովանում, որ հազիւ պաշտպանում էր գլխներս արեգակի այրող ու տապող ճառագայթներից,—Նըստեցինք հանգստանալու և ճաշելու:

Առաւօտեան ժամը չորսից ոտքի վրա էինք և մեր որսորդական համեստ ճաշը, որ բաղկացած էր մի քանի լորից, սրա համեմատ պանրից ու մի շիշ ջրից, մեզ ամենաշռայլ ճաշից էլ համեղ թւաց: Միայն մի բան պակաս էր մեզ—սառը ջուր: Մեր բերած ջուրը տաքացել էր շիշում, բայց ստիպված էինք բաւականանալ նրանով, քանի որ չորս կողմերս ձգվում էր լայնատարած, ահագին անջրդի դաշտ: Ճաշից յետոյ ընկերս քնեց: Իմ քունս չէր տանում. գետնից դուրս ցցված ցորենի չոր արմատները ծակծկում էին մարմինս: Նախանձում էի Արամին, ընկերիս: Նա տարածված գետնի վրա, երեսը դէպի երկինք՝ ծանր շնչում էր: Նրա ճակատը, աչքերի տակը, քիթը ծածկվել էին քրտնքի մանր կաթիլներով. շոգը նրան էլ էր նեղացնում, բայց նա քնած էր և չէր զգում գոնէ, իսկ ես և Մուխտարը (մեր շունը) տանջվում էինք շոգից: Խեղճ շնիկը, միշտ կայտառ, միշտ ժրաջան, հիմա լուռ շնթռկել էր շուաքում և անհանգիստ շնչում: Ժամանակ առժամանակ կիսաչափ բաց էր անում նա պղտոր աչքերը, նայում և ոչինչ չը զանազանելով դարձեալ ծածկում....

Անտանելի շոգ էր!

Կէսօրից երկու ժամ հազիւ անցած լինէր—չը լինէր:

Ամառային այրող արեգակը բարձրից թափում էր իր կիզիչ ճառագայթները չոր, տեղ-տեղ ճաքճաքած անջրդի դաշտավայրի վրա:

Օդը պարզ էր և թափանցիկ: Չորս կողմը տարածվում էր հարթ, լայն տափարակ հնձած արտերով և ցորենի դէզերով, որոնք գնալով փոքրանում էին և վերջապէս բոլորովին աներևութանում աչքից: Հեռուն, հօրիզօնի վրա հազիւ նկատելի կապոյտ գոյն էին ստանում բարձր սարերը շղթայի նման շրջապատելով ահագին դաշտը: Սարերի յետևից բարձրանում էին սպիտակ ամպերի կոյտերը և հասնում, կարծես, մինչև երկինք:

Դաշտը զուրկ էր կենդանութիւնից, ամեն բան փախել, պահվել էր արեգակի ճառագայթներից, միայն մորեխներն էին մի քիչ կ ե ն դ ա ն ա ց ն ո ւ մ շրջակայքի լռութիւնը:

Հրաշալի և ծանր րոպէ!

Հրաշալի է, որովհետև զգում ես քեզ ազատ, հեռու կեանքի գղրդումից, միակ անվրդով բնութեան ծոցում և ծանր է նա, այդ րոպէն, դարձեալ նոյն միայնութեան պատճառով....

Ընկայ կռնակիս և ուղղեցի աչքերս դէպի երկինք: Երկինքը պարզ էր և բաց կապոյտի էր տալիս: Ոչ մի ամպ չէր երևում նրա վրա, միայն արևելքում հազիւ հազ նկատվում էր ամպիկի մի նեղ շերտ. Աստուած գիտէր՝ ո՞ր քամին, ինչո՞ւ համար և ո՞ր ամպից պոկելով քշել, այդտեղ էր հասցրել: Որքան երկար էի նայում դէպի երկինք, այնքան խորն ու խորը թափանցում էի նրա մէջ. նա բացվում էր, կարծես, բարձրանում, հեռանում ու հեռանում դէպի վեր, դէպի անսահմանութիւն....

Շունը յանկարծ բարձր հաչեց: Ես վեր թռայ, նստեցի: Ոչ ոք չէր երևում, միայն պարզ լսվում էին ոտների ձայներ: Արամն էլ զարթեց:

—Ի՞նչ կայ:

—Ոտների ձայն է գալիս, չե՞ս լսում:

—Այո՛:

Ոտների ձայնը մօտենում էր մեզ դէզի յետևից: Շունը հազիւ զսպում էր իրան: Ես անակնկալ խլեցի հրացանս: Դէզի կողքից երևեցան երկու հոգի. մի գիւղացի ծեր կին և մի 5—6 տարեկան տղայ: Երկուսն էլ հին, ողորմելի շորերում, երկուսն էլ բոբիկ. տղան շալակում՝ իսկ պառաւը գոգնոցում ունէին մի մի խուրձ ցորենի հասկեր:

Մուխտարը վրա հասաւ եկողներին:

—Ցից, Մուխտա՛ր, բղաւեց Արամը և շունը պոչը իրան քաշեց, ետ դարձաւ տեղը, բայց չը վերջացրեց մռալ.

—Բարի իրիգուն, ասեց պառաւը մօտենալով, —արևներուդ ղադաղայ, քիչ մը ջուր, խնդրեց նա յոգնած, թոյլ ձայնով:

—Շէն տունը հարս եկմ՛ր, անա՛,—պատասխանեց յօրանջելով Արամը,—ջուր ունենայինք, կը թողնէինք այս շոգին:

—Ինձի համար չեմ ուզէ, թոռս (ցոյց տուեց տղայի վրա) պապակել է, չի կրնայ ոտները փոխել:

—Մի քիչ տակը մնացել է, ասեցի ես զննելով շիշը և տալով պառաւին: Տղան ագահութեամբ չորացրեց շիշը և յետ դարձրեց մամին:

—Աստուած ձեզի ձեր տիրոջը բաշխէ, սուրբ Կարապետ ձեր մուրազը կատարէ, օրհնեց պառաւը շիշը ինձ տալով և պատրաստվելով հեռանալ,—էրթանք, Սիմիկ ջան, էրթանք, ղուրբան: Վերջին խօսքերը նա ուղղեց թոռին, որը երևում էր չափազանց յոգնած լինելով չէր ուզում տեղից շարժվել և կանգնել մնացել էր: Ցնցոտի հագուստ, բոբիկ ոտներ, գլխին մի հին, շատ հին, գոյնը տուած ֆէս—ահա տղայի արտաքին տեսքը—Էրթանք, Սիմիկ ջան, քիչ մ՚էլ երթանք, տունը մօտիկ է, խրախուսում էր պառաւը:

—Սպասիր, անա, ինչ ես շտապում, մի քիչ հանգստացէք շուաքում, յետոյ էլի կը գնաք, տեսնում ես խեղճ տղան չէ կարողանում ոտները փոխել. հանգստացէք, ասեցի ես հետաքրքրութիւնից շարժված թէ ո՞վ են, ինչ են թափառում այս շոգին:

Արևը այրում էր:

—Է՛հ ղուրպան, ինչ հանգչինք, վախտին եր

կանանց համար չը կան և ի հարկէ չեն էլ կարող լինել։ Երևանի կլուբը համարեա երբէք պատիւ չէ ունեցել իր պատերի մէջ տեսնել տեղական իգական սեռին. այդ կլուբի սովորական և շատ փոքրաթիւ կանանց հասարակութիւնը կազմում են մեծ մասամբ ռուս կանայք, և դըրանց հետ էլ փոքր ի շատէ արդէն նոր եղանակով ապրող հայ տիկինների մի փոքրիկ շրջան։ Եւ վերջապէս ոչ այդ կլուբը և ոչ էլ այդ կլուբի չորս կողմի կեանքը չէ կարող Երևանի ընդհանուր կենցաղավարութեան արտայայտիչ լինել, քանի որ այդտեղ պտտում է մի սահմանափակ շրջան միայն։

Ճշմարիտ է, Երևանում կան հայուհիներ, որոնք զուրկ չեն փոքր ի շատէ կրթութիւնից, և արդէն բարեփոխված կենցաղավարութիւնից, բայց տարաբաղդաբար այդ կանայք, որոնք պէտք է իրանք մի փոքր մտածէին իրանց սեռի մասին, կրկին աչքի են ընկնում իրանց առանձնացած կեանքով։ Դրա հետևանքն է, որ Երևանի կանայք ոչ մի հասարակական գործի ձեռնամուխ չեն լինում. նրանք ոչ մի գործի մէջ չեն խառնվում. քանի քանի անգամ փորձ փորձվեցաւ հիմնել այնտեղ կանանց մի ընկերութիւն,—բայց մինչև այժմ էլ անաջող եղան այդ փորձերը։ Այդ կրթված շրջանը ոչինչ հետաքրքրութիւն չունի դէպի տեղական դպրոցները, նա որ և է ընդհանուր նշանակութիւն ունեցող գործերով չէ զբաղվում։ Հասկանալի է ուրեմն, թէ որպիսի կրիայի քայլերով կարող է առաջադիմել Երևանի իգական սեռը, քանի որ մեծամասնութիւնը ապրում է այնպէս, ինչպէս առաջ, իսկ զեկավարելու ընդունակութիւն ունեցող փոքրամասնութիւնն էլ փայլում է իր կատարեալ և աններելի անգործունէութեամբ....

*

ԿՐԿԻՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ՋՐԱՆՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ներկայ փետրվարի 16-ին կայացած բժշկական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը գլխաւորապէս զբաղվեցաւ Կուրի և Աւչալայի ջրերի յատկութեան հարցով։ Ինչպէս արդէն առիթ ենք ունեցել հաղորդելու՝ այդ հարցի մասին կարդացվեցաւ նախորդ ժողովում յանձնաժողովի զեկուցու- [illegible] բիւրների ջրին։ Ի նկատի ունենալով հարցի կարևորութիւնը, բժշկական ընկերութիւնը վճռեց այդ զեկուցման և դրա հակառակ կարծիքները առանձին նիստի քննութեան ենթարկել, որը և տեղի ունեցաւ ընկերութեան վերջին ընդհանուր ժողովում։ Պէտք է նկատել, որ ընդհանուր ժողովի մեծամասնութիւնը ընդհանրապէս գերադասում է Աւչալայի ջուրը։ Կուրի ջրի առաւելութեան կողմն էր գլխաւորապէս բժիշկ Խուդադով, որի զեկուցման դէմ ամենից առաջ խօսեց բըժիշկ Րէյխ, աշխատելով ապացուցանել, որ Աւչալայի ջուրը առողջապահական տեսակէտից գերադասելի է քան Կուրի ջուրը։ Նոյն միտքը պաշտպանեց իր բաւական ընդարձակ զեկուցման մէջ և բժիշկ Մալինին։ Մի շարք գիտնական դիտողութիւններ անելուց յետոյ, բժիշկ Մալինին ակնարկեց և Աւչալայի ջրի արդէն գործնական առաւելութիւնների վրա, յայտնելով որ Աւչալայի ջրի գործածութիւնից յետոյ նոյն իսկ Թիֆլիսի զօրանոցներում զգալի կերպով պակասել են զանազան հիւանդութիւնները, ինչպէս տիֆը, որը առաջ շատ տարածված էր՝ Կուրի կեղտոտ ջրի շնորհով։ Աւչալայի ջրի առաւելութեան պաշտպան հանդիսացան նաև բժիշկ Բարտալեվիչ և մի քանի ուրիշներ։ Հակառակ կարծիք յայտնեց պ. Ստրուվէ. հիմնվելով մի շարք քիմիական վերլուծութեան փաստերի վրա, նա այն միտքը յայտնեց, որ քիմիական վերլուծութեան կողմից Աւչալայի ջրին առաւելութիւն տալ չէ կարելի։ Պ. Ստրուվէ ակնարկեց և մի այլ կէտի վրա, որը ճշմարիտ ուշադրութեան արժանի է։ Նա ասեց, որ Կուրի ջրի յատկութիւնը որոշելու ժամանակ չը պէտք է մոռանալ Թիֆլիսի ազգաբնակութեան կարծիքը, որը նա կազմել է հարիւրաւոր տարիներ այդ ջուրը գործածելով, քանի որ մարդս, ինչպէս և ամեն մի կենդանի, բնազդմամբ կարողանում է որոշել այն բոլորը, ինչ որ իրան վնասում կամ օգուտ է տալիս։ Բայց ում յայտնի չէ, որ Թիֆլիսեցին Կուրի ջրի մասին միշտ լաւ կարծիք ունի, թէև այդ ջուրը՝ այժմս քաղաքի շինութիւնների և անմաքրութիւնների արտահանութեան անկանոնութեան պատճառով՝ դարձել է ամեն տեսակ կեղտոտութիւնների ընդունարան, և այդ պատճառով ստացել է հակաառողջական յատկութիւններ։ Պ. Ստրուվէ իր զեկուցման վերջում այն կարծիքը յայտնեց, որ ինքը առաւելութիւն է տալիս Կուրի մաքրած ջրին։ Վերոյիշեալ բժիշկներից մի քանիսին նորից պատասխանեց բժիշկ Խուդադով, պաշտպանելով իր միտքը։ Վիճաբանութիւնները բաւական երկար տեվեցին, և այդ պատճառով անկարելի եղաւ վերջնական եզրակացութեան դալ։ Վերջնական եզրակացութիւնը, ինչպէս երևում է, բժշկական ընկերութիւնը քուէարկութեամբ պէտք է որոշէ։ Եթէ հարցը քուէարկութեան եկաւ,—այն ժամանակ կարելի է ասել, որ յանձնաժողովի զեկուցումը համարեա ամբողջապէս կընդունվի ընկերութեան կողմից։

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Փետրվարի 15-ին

Երկար տատանումներից յետոյ (պիէսաների ընտրութեան մասին), վերջապէս ամսիս 13-ին տեղական ուսուցչական խումբը, մասնակցութեամբ անտառապետ պ. Իւղբաշեանի, տ. Չիլինկարեանի և օր. օր. Աղաջանեանցների ներկայացրեց «Խաթաբալայ» և «Օսկան Պետրովիչը դժոխքում»։ Յիշեալ յարգելի անձնաւորութեանց մասնակցութիւնը և ներկայացման նպատակը (յօգուտ ուսումնարանների) գրաւել էին համարեա ամբողջ ինտելիգէնտ դասակարգը (կային և օտարազգիք)։ Հին «կրուժօկի» դահլիճը լի էր հանդիսականներով. զուտ արդիւնքը մի հարիւր րուբլիից աւելի կը լինէր։ Ներկայացումը, կարելի է ասել, անսպասելի կերպով աջող անցաւ։ Առանձին ուշադրութեան արժանի էին պ. Խօջամիրեան (Ջամբախովի և Օսկան Պետրովիչի դերերում) և Իւղբաշեան (Իսայի դերում)։ Բեմի վրա տեսնում էինք պ. Սունդուկեանցի անմահ տիպերը. հանդիսականների համակրական ցոյցերը գրաւական էին, որ դերասանները բարեխղճօրէն էին պատրաստված ներկայացմանը։ Առանց բեցենզէնտ լինելու, արդարութիւնը պէտք է խոստովանել, որ սիրողներից աւելին սպասել ապերախտութիւն կը լինէր։

Մի քանի խօսք կոմեդիայի մասին։ Պ. Սունդուկեանցի բեմական գրուածքները՝ անշուշտ առաջին պատուաւոր տեղն են բռնում իր նմանների մէջ, և պէտք է խոստովանել, որ հայ ռեպերտուարը չափազանց աղքատ է քանակութեան կողմից, սակայն, եթէ անկողմնապահ քննելու լինենք, խոստովանում ենք և այն, որ պ. Սունդուկեանցի համարեա բոլոր պիէսաները վերցրած լինելով Թիֆլիսի կեանքից և խմբագրված Թիֆլիսի աղճատված բարբառով, ունեն մի տեսակ որոշ և սահմանափակ բնաւորութիւն, որպիսին չէ համապատասխանում այլ երկիրների կեանքին։ Վեր առնենք Ախալցխան. դուք երբէք չէք կարող որոնել Ախալցխայում ոչ Ջամբախով, ոչ Իսայի և ոչ էլ Նատալիա, այդ տիպերը խորթ են Ախալխայի համար (և երբէք էլ չենք ցանկանում ծանօթանալու), մինչդեռ Թիֆլիսում դուք դրանց պատահում էք ամեն մի քայլափոխում։ Ուրեմն եթէ թատրօնը՝ հասակաւորների համար դպրոցի նշանակութիւն ունենալու է, ցոյց տուէք դրան—այդ հասարակութեան կեղտը, մուրը, որի մէջ և որի համար ներկայացվում է։ Իսկ բարբառը նոյնպէս այնքան խորթ է մեզ համար (բացի Մասխեանի լեզուից), որ շատ անգամ ամբողջ նախադասութիւններ անհասկանալի էին մնում մեզ, խառն լինելով աղճատված ռամկական և վրական (վրացերէն) գրոյցներով։ Գուցէ այդ էր պատճառը, որ մեր դերասանուհիները բառերի դարձուածքների և առոգանութեան մէջ երբեմն շըփոթվում էին. (այդ կողմից բացառութիւն էր կազմում տիկին Չիլինկարեանց. իսկ օր Եր. Աղաջանեանց Քեթևանի դերում հիացնում էր երբեմն, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ իր որդի Գէորգին համոզում էր հնազանդվել մօր ցանկութեանը և նշնուիլ Մարգարիտի վրա)։

Խորհուրդ կը տայինք մեր յարգելի սիրողներին, մի անգամ էլ ներկայացնել հ. Գեղամեանցի «Ջէնիաթ-Ղէնիաթը» ստորին և միջին դասակարգի հասարակութեան համար, գները փոքր ինչ մատչելի նշանակելով և եթէ կարելի է, յօգուտ Ջէյթունի հրկիզեալների։ «Ջէնիաթ-Ղէնիաթը» վերցրած է Ախալցխայի կեանքից, որի նշանաբանն է «արհեստ և տնտեսական չափաւորութիւն»։ Թէպէտ այդ պիէսան վաղուց մի քանի անգամ ներկայացրած է Ախալցխայում, սակայն դա միշտ կրկնակի բարոյական դաս կարող է տալ վերոյիշեալ դասակարգերին, յիշեցնելով և ցոյց տալով արհեստի նշանակութիւնը, տնտեսական կենցաղավարութեան բարենպաստ օգուտները—և հակառակը։

Աւ. Աւ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ստացանք ԱՇՈՒՐ-ԱԴԷԻՑ, Պարսկաստանից, յօգուտ Ջէյթունի հրկիզեալների 29 րուբլի 20 կոպ., որ հանգանակել են իրանց մէջ Աշուր-Ադէի հայերը։ Նախկին 315 ր. 86 կ. գումարին աւելացնելով այդ փողը, կունենանք այժմ 345 ր. 6 կոպ. յօգուտ զէյթունցիների։

—

«Бакинск. Листокъ» լրագիրը հաղորդում է որ բազուարնակ մի հարուստ թուրք՝ Ջէնալ Թաղիեվի նախաձեռնութեամբ մշակվում է Բագուի մէջ մահմետական բարեգործական ընկերութեան նախագիծը, և արդէն կազմվում է այդ ընկերութեան համար հիմնական դրամագլուխ։ Ինքն Թաղիեվ նուիրեց այդ նպատակով 10,000 րուբլի, իսկ նրա երկու որդիք հինգ հինգ հազար րուբլի։

—

Մեզ գրում են ՍՏԱՎՐՕՊՕԼԻՑ որ այդ քաղաքի մէջ զետեղված հայերը հանգանակեցին իրանց մէջ 74 րուբլի յօգուտ Ջէյթունի հրկիզեալների և ուղարկեցին այդ գումարը իրանց թեմի վիճակաւոր առաջնորդին։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ Գրիգոր քահանայ Գրիգորեանցից ստացանք հետևեալ նամակը։ «Ուզենալով հրա-

---

թանք, տուն համենք, տները մօտիկ չէ։ *** գ ե- դ է ն ենք։

—Այդ այնքան էլ հեռու չէ, դեռ շատ օր կայ, հանգչեցէք, էլի կը գնաք։

—Շո՛ք է, շո՛ք.... Օ՛ֆ,—բացականչեց պառաւը նստելով չուաքում,—օֆ.... ծերութիւն, ծերութիւն, հոգոց հանեց նա սրբելով կնճռած ճակատից քրտինքը,—արի Սիմիկ ջան, արի, ղուրբան քեզի,—դարձաւ նա դէպի թոռը, որ հարցական դիրք ընդունած կանգնած մնացել էր և չը գիտէր նստի թէ չէ,—արի, մի վախենայ, բան չեն էնէ, լաւ մարդիկ են, նստէ, հանգչէ, տուն հասնենք, ջուր շատ կայ էնտեղ։

Սիմիկը նստեց մամի մօտ, բայց հարցական նշանը չանհետացաւ նրա երեսից։ Նա մեծ, սև աչքերի տակից վախկոտ նայում էր երբեմն մեզ, երբեմն մեր հրացանների և որսորդական պարկերին։ Ես մօտիկից քննում էի պառաւին։ Նրա փոքրիկ, նիհար, կնճռած երեսը, ներս ընկած, արեգակից վառված դեղին այտերը—ծեր, ժամանակից աւելի ծերացած, գիւղական կնոջ հանրածանօթ պատկերն էին ներկայացնում։ Բայց նըրանց աչքերը երբէք չեմ մոռանայ. աչքերը թէև փոքր, թէև ցաւոտ, համարեա բոլորովին մարած, այնու ամենայնիւ արտայայտում էին մի այնպիսի տխրութիւն, որ նայողի սիրտը սեղմվում էր։

Պառաւը լուռ ինձ էր նայում։ Նրան ախորժելի չը թուաց, կարծեմ, իմ երկար քննութիւնը, և նա խօսեց։

—Աւճութեան էք ելէ.... մեղք չեն հաւերը.... ասաց նա։

—Մեղք ինչի՞ են, հարցրեց Արամը։

—Խեղճերուն արենները կը մարէք....

—Լա՛ւ, թէ որ մեղք է, դուք ինչի՞ էք անում, ինչի մորթում, ուտում էք հաւերը։ Հաւերն էլ թռչուն չե՞ն, տաքացաւ ընկերս։ Նրան շատ անգամ այդպէս յանդիմանում էին գիւղացիք, և նա, իբրև որսորդ, միշտ տաքանում էր։

—Հաւը ուրիշ, ղուրպան. հաւը մորթելը մեղք չէ, հաւը Աստու տուրքն է.... երկնային թռչունը մեղք է զարնելը, հանգստացնում էր ընկերիս պառաւը։

—Է՛հ, անա՝ ո՞վ է անմեղ, արդէն հանդիստ խօսեց Արամը, մենք էլ մեղաւորներից մէկն ենք։ Այդ թողնենք. դու ինձ ասա, այս շոքին ի՞նչ էք շինում այս տեղերը։

Արամի հարցը շփոթեց պառաւին։ Պառաւը փոխվեց և մի խուլ հառաչանք անձակելով լըռեց։

—Ի՞նչպէս կարելի է թափառել այս շոքին և այն էլ բեռով, կրկնեցի ես ընկերիս հարցը։

—Ա՛խ, օղուլ, ջահիլ էք, ինչ գիտէք, հառաչեց պառաւը,—խեղճութիւնը չըք բան չի հարցնէ.... խեղճի հալը.... Նա չը վերջացրեց խօսքը, երևում էր՝ մեր հարցը բոլորովին անտեղի էր, երևում էր, որ մենք դիպանք պառաւի սրտի փափուկ լարերին։ Նրա փոքրիկ աչքերը լցվեցան և ծեր գլուխը ընկաւ կուրծքին։ Նա այդպէս մընաց մի քանի ժամանակ։

—Օ՛ֆ, անտէր մարդու հալն էս է, խօսեց նա ինքնիրան, անընդհատ գետնին նայելով։

—Ի՞նչ եղաւ քեզ, անա, ի՞նչ է պատահել, հարցրեցինք համարեա միասին ես և ընկերս։

Պառաւը նայեց մեզ վրա, և ոչինչ չը պատասխանեց։ Նրա գլուխը դարձեալ ընկաւ կրծքին։

—Մարդս.... տղաս.... ձեզի պէս ջահիլ-ջիւան տղաս....

Ես անիծում էի մտքումս և ինձ և Արամին։

—Է՛հ, փառք Իրան, լռութիւնից յետոյ շարունակեց պառաւը,—մեր ճակտին էլ հըլպըտ էս էր գրած, թող Իրան կամքը ըլլի, գոհանամ.... և նա բարձրացրեց գլուխը։

Աստուած իմ, ինչպէս էր փոխվել նրա երեսը. ո՞ւր էր այն դառը ժպիտը, ո՞ւր էին այն արտասուքները, որ մի րոպէ առաջ լցրել էին նրա աչքերը, նրանց հետքն էլ չը կար.... Փոքրիկ աչքերը դարձեալ արտայայտում էին տխրութիւն, և մի և նոյն ժամանակ յոգնածութիւն կեանքից։ Տիրեց երկար լռութիւն։ Ոչ ես, ոչ Արամը չէինք համարձակվում խզել այդ լռութիւնը։ Անցաւ բաւական ժամանակ։ Այդպէս նստել անտանելի դարձաւ։

—Այդ ի՞նչ ցորեն է գողնոցիդ ցորենը, անա, վերջապէս խօսեցի ես, էլ չը կարողանալով լռել։

—Ճանփներուն, արտերուն մէջ թափած ցորեն էր, ես ու թոռս ժողովեցինք... անտէր փորը հաց կուզէ, ինչ էնես....

—Երևում է աշխատող չունիս տանդ, անաջան, հարցրեց Արամը։

—Աշխատո՜ղ.... աշխատող ունէի.... հիմի....

Պառաւի ձայնը մարեց։ Դարձեալ յուսահատ տխրութիւնը պատեց նրա երեսը, բայց նա յանկարծ բարձրացրեց դէպի երկինք իր չոր, ոսկորոտ ձեռքերը և «օրհնեալ է կամքդ, Տէր-Ստեղծող», արտասանեց ու լռեց։ Կարծես էլէքտրական մի ցնցում անցաւ բոլոր մարմնովս։

Պառաւի անզօր բազուկները հետզհետէ թուլացան, կախ ընկան. արտասուքը յորդառատ հոսելով մարած աչքերից ակոսաձև իջնում էր կնճռած այտերի վրայով։

Ուզում էի փաթաթվել պառաւի վզին, ուզում էի ծածկել համբոյրներով նրա երեսը, ուզում էի.... բայց հիմա չեմ յիշում բոլորը, այսքանը լաւ միտս է, որ ոչինչ չարի. ամաչեցի պառաւից, Արամից, ինձանից, ամբողջ շրջակայքից....

—Ունէի, հիմի չունեմ,—խօսեց նա կամաց, ինքն իրան մոռանալով. երևում էր, թէ ո՞րտեղ է, ո՞ւմ հետ է խօսում և հետևելով միայն իր ներքին մտքերի ընթացքին։

—Զունիմ.... խլեցին.... տարան... Սիմիկս, տըղաս, շարունակեց նա նոյնպէս անշարժ նայելով առաջ,—բա՜ս, արևուդ մեռնիմ, բա՜ս. Ստեղծող Աստուած, թող Քու կամքդ ըլլի։

—Ստեղծող Աստուած, թող Քու կամքդ ըլլի, արտասանեց Սիմիկը ինչպէս մի անգիր արած դաս, աչքերի տակից նայելով մեզ վրա։

—Ամէն, հառաչեց պառաւը և լռեց։

Դարձեալ տիրեց լռութիւնը, այս անգամ շատ երկար։ Սիմիկը կամացուկ տրորում էր ափերի մէջ ցորենի չորացած հասկերը և հատիկները մէկ-մէկ ջոկելով գցում էր բերանը։ Ուզում էի վեր կենալ, հեռանալ, բայց չէի կարող. մի ինչ որ ոյժ չէր թողնում, սպասում էի, չը գիտեմ ինչու։

Լռութիւնը չէր ընդհատվում։

Մի մեղմ, զովացուցիչ քամի շօշափեց երեսներս և անցաւ գնաց, հետը տանելով հեռուից բերած տխուր եղանակի հնչիւնները։ Արամն էլ սկսեց քթի տակին մի երգ փնթփնթալ, բայց տեսնելով որ ոչինչ չէ դուրս գալիս, լռեց և սկսեց լարերը դուրս տալ և կրկին արկղը լցնել։ Ինչո՞ւ։ Ո՞վ գիտէ։ Նա էլ, ես էլ մի ինչ որ բանից ամաչում էինք. ամաչում էինք իրար երես նայել, կարծես, պառաւի դժբաղդութեան մէջ մենք լինէինք մեղաւոր։

(Կը շարունակվի)

տարակել հայոց երգերի և բանաստեղծութիւննե-րի ժողովածուիս շարունակութիւնը, խնդրում եմ հայ դպրոցների երգեցողութեան ուսուցիչնե-րին և այլ անձանց, բարեհաճել ուղարկել ինձ այն երգերը, թէ տեղական և թէ ժողովր-դական, որոնք թէպէտ և երգվում են, բայց տա-կաւին տպագրված չենն։ Ցանկալի էր որ այդ երգերի թւում լինէին և «Լորիկներ» անուանված-ները։ Ցանկացողները կարող են ուղարկել ինձ իրանց ձեռք բերած երգերը հետևեալ հասցէով. Баку, священнику Григорію Григоріанцъ.»

—

«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք, որ պետական կալուածների մինիստրութեան մէջ արդէն վճռված է Սև ծովի Կովկասեան ափերում բնակեցնել Դօնեան կազակներին և առհասարակ այլ և այլ արտօնութիւններ տալ բուն ռուսաց ժողովրդին բնակվելու յիշեալ երկիրներում։ Ա-զատ հողերի տարածութիւնը Չերնօմօրեան երկ-րում, որտեղ կարելի է բնակեցնել բուն երկրա-գործ ժողովուրդը, 40,000 դեսեատինի է հաս-նում, իսկ առհասարակ Չերնօմօրեան երկրում դեռ ևս 227,000 դեսեատին ազատ հող կայ, որ-տեղ կարելի է պարապել բացի բուն հողագոր-ծութիւնից՝ գիւղատնտեսութեան այլ ճիւղերով, ինչպէս անտառապահութիւնը, այգեգործութիւնը և այլն։ Առաջվայ դիտաւորութիւնը, աւելացնում է լրագիրը, բնակեցնել այդ երկիրներում Անատո-լիայից եկած չէխ, յոյն և հայ գաղթականներին պետական բարձր շրջաններում այժմ անյարմար է գտնված պետական շահերի տեսակէտից։

—

«Свѣтъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Մօսկվայի բոլոր իգական գիմնազիաներում ուսպէս երթեևկ բժիշկներ աշակերտուհիների համար՝ հրաւիրված են կանայք-բժիշկներ։

—

«Медицинск. Бесѣда» շաբաթաթերթը հաղոր-դում է, որ պետական կալուածների մինիստրու-թիւնը մի մասնաժողով է կազմել, որին յանձն-ված է մշակել մի նախագիծ Կովկասեան մի-ներալական ջրերը, մանաւանդ Պեատիգօրսկի ջը-րերը բարեկարգելու համար։

—

Մեզ ուղարկված է տպագրելու համար հետե-ւեալը. «Յունվարի 31-ին Շամախու մօտ գտնվող Գիրք գիւղում թոքախտից վախճանվեցաւ մաս-նագէտ գիւղատնտես Դաւիթ Ներսիսեան։ Նա իր ուսումը ստացաւ Մօսկվայի Պետրօվսկայա ակա-դեմիայում։ Աւարտելով այդտեղ իր ուսումը, Ներսիսեան 1885 թւին վերադարձաւ Անդրկով-կաս՝ մտադիր լինելով այստեղ իր մասնագիտու-թեամբ պարապելու, բայց աննպաստ հանգա-մանքները արգելք եղան, և նա իրան նուիրեց մանկավարժական գործունէութեան։ Նոյն թւա-կանին նա հրաւիրվեց իբրև ուսուցիչ բնական գիտութիւնների Էջմիածնի ճեմարանը, իսկ յա-ջորդ տարին նա ուսուցչական պաշտօն յանձն առաւ Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան դպրոցներում։ Ցարաբաղդաբար, այդտեղ Ներ-սիսեան թոքախտ ստացաւ և ստիպվեցաւ ա-ռանձնանալ իր հայրենի Գիրք գիւղում, որտեղ և մնաց մինչև իր մահը, մօտ մի տարի, նուիրելով իր մնացած ոյժերը գիւղատնտեսական դրամ-մունքներին, աշխատելով հիմնել դպրոց գիւղացի-ների համար, որը և աջողվեցաւ նրան անցեալ հոկտեմբերին, և մի և նոյն ժամանակ աշխատակցե-լով «Մշակին» մի շարք գլխաւորապէս տնտեսա-գիտական բովանդակութեամբ յօդուածներով։ Հանգուցեալը իր ընկերների և ծանօթների շրջա-նում յայտնի էր իբրև ազնիւ ընկեր, իբրև հաս-տատ գաղափարի և որոշ համոզմունքի տէր մարդ, այնպէս որ նրա մահը շատ ցաւալի և զգալի է։»

—

Մօսկվայի համալսարանի պատմա-լեզուագի-տական ֆակուլտէտին կից հիմնվելու է մի ա-ռանձին ամբիոն մուզիկայի վերաբերեալ գիտու-թիւնների դասախօսութեան համար, այն է մու-զիկայի պատմութիւնը, ընդհանուր պատմութեան հետ միասին, մուզիկայի թէօրիան, երգեցողու-թեան ֆիզիօլոգիան և այլն։ Պէտք է նկատել, որ այդպիսի ամբիոններ վաղուց արդէն գոյութիւն ունեն գերմանական համալսարաններում, բայց Ռուսաստանում այդ կը լինի առաջին փորձը։

—

Ռուսաց կայսերական աշխարհագրական ընկե-րութեան մէջ, ինչպէս գրում են Պետերբուրգի լրագիրները, հարց է յարուցված մի քանի օդ-երևոյթաբանական նոր կայարաններ հիմնելու Կովկասում և Թուրքեստանում։

—

ՕԴԵՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղի հայ հա-սարակութիւնը բաղկացած է գլխաւորապէս սափ-րիչներից, ծխախոտավաճառներից, Կովկասից ե-կած գինեվաճառներից ու առևտրական կօմիսիօ-նէրներից։ Կան դոցա մէջ և հարուստներ։ Այս-տեղ արդէն լուրեր են տարածվում, որ իբր թէ Բեսարաբիայի առաջնորդ Սագինեան աշխատում է իր թեմի մի քանի կարևոր տեղերում դըպ-րոցներ հիմնել։ Այստեղ կան նոյնպէս և մին-չև երկու հարիւր վանեցի, մշեցի և քարբերդցի մշակներ։»

—

Վրաց «Իվէրիա» լրագիրը հաղորդում է, որ փետրվարի 14-ին, կիրակի երեկոյեան, Գօրուց երկաթուղով Թիֆլիս բերվեցան այնտեղ զետեղ-ված կովկասեան նորակոչ զինուորներից 10 հոգի հիւանդներ։ Մինչև այժմ յիշեալ զինուորներից հիւանդացածներին ուղարկում էին Սուրամում գը-տնվող հիւանդանոցը, բայց որովհետև այնտեղ այլ ևս նոր հիւանդների համար տեղ չը մնաց, այժմ սկսեցին Թիֆլիս ուղարկել, որտեղ նրանք զետեղվում են Նաւթլուղի հիւանդանոցում։

—

Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ փետրվարի 13-ին, երեկոյեան 7 ժամին, երկաթուղու Թիֆ-լիսի կայարանի մօտ կանգնած էր Ջալալ-Օղլու գիւղի բնակիչ, Սօլօմօն Սահակով հայ սայլապա-նը իր սայլով։ Այդ մարդուն մօտենում է մի ի-մէրէլ և նրա սայլը վարձում է մինչև Աւչալա երկու րուբլով, այն պայմանով, որ այնտեղից ապրանք բերէ Թիֆլիս։ Սայլապանը անծանօթ մարդուն նստեցնում է սայլի մէջ և սկսում է գիմել դէպի Աւչալա։ Սակայն կէս ճանապարհին իմէրէլը սկսում է սայլապանին ծեծել նախ ձեռ-քով, իսկ յետոյ փայտով, ողորմելու մի քանի տեղից գլուխը պատռելով։ Երբ որ ծանր կերպով վիրաւորված խեղճ սայլապանը արիւնաքամ լինե-լով վայր է ընկնում սայլից, ուժասպառ և ուշա-թափ, իմէրէլը իսկոյն սայլից արձակում է ձիե-րին և անյայտանում ձիերի հետ միասին։ Ցան-ցաւորը դեռ բռնված չէ։ Թիֆլիսի դաւառապե-տը մարդիկ է ուղարկել նրան որոնելու համար։

—

Մեզ պատմում են, որ ԹԻՖԼԻՍԻ 6-որդ մասի ոստիկանական պաշտօնեան պատահմամբ մի մար-դու ձեռքում տեսնում է 25 րուբլիանոց կեղծ թղթադրամ։ Ձերբակալելով այդ մարդուն, պաշ-տօնեան անմիջապէս սկսում է խուզարկել նրա բնակարանը, որտեղ և գտնում է դարձեալ 8 հատ 25 րուբլիանոց կեղծ թղթադրամ, մի մեքե-նայ այդ թղթադրամը պատրաստելու համար և նոյն նպատակին ծառայող ուրիշ իրեր։

—

Ստացանք յօդուտ Զէյթունի հրկիզեալների Թիֆլիսաբնակ Ա. Զօրիանցից նրա մի քանի ծա-նօթների մէջ հանգանակած 8 րուբլի 50 կօպէկ։ Անցեալ 345 ր. 6 կօպ. գումարի հետ կանի 353 ր. 56 կօպ.։

—

Փետրվարի 21-ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի Առև-տրական կլուբի դահլիճում, հայ դերասանական խումբը, մասնակցութեամբ օրիորդ Վարդուհու, կը տայ մի ներկայացում։ Կը խաղան «Լինել թէ չը լինել», կօմէդիա չորս գործողութեամբ, և «Նկարիչներ» վօդեվիլը։ Վերջում կը լինի երգե-ցողութիւն։

—

Սրանից մի քանի ժամանակ առաջ հաղորդե-ցինք, որ մտադրութիւն կայ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ մի ժո-ղովրդական գրադարան հիմնելու, որի համար այդ գործի նախաձեռնողը՝ օրիորդ Կայդանօվա դիմել էր ուր հարկն է թոյլտւութիւն ստանալու համար։ Այժմ ինչպէս մեզ հաղորդում են, թոյլ-տւութիւնը արդէն ստացվել է։ Մեզ յայտնի չեն Թիֆլիսում հիմնվող այդ գրադարանի կազ-մակերպութեան մանրամասնութիւնները, բայց ի նկատի ունենալով այն օգտաւէտ նշանակութիւ-նը, որ ունեն ընդհանրապէս ժողովրդական գրադարանները, մենք կատարեալ աջողութիւն ենք ցանկանում այդ գործին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ինչպէս յայտնի է, սրանից մի քանի ժամանակ առաջ Երզրումի գաւառական ժողովը առաջնորդ էր ընտրել Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունուն։ Մանկունին հրաժարվել է այդ պաշտօնը ընդու-նելուց, ուստի Պօլսի ազգային խառն ժողովը ըն-դունելով այդ հրաժարականը՝ որոշեց նոր ընտ-րութեան հրահանգ ուղարկել Երզրումի տեղա-կան ժողովին։

Պօլսի հայոց լրագիրները հաղորդում են հե-տևեալը. «Կիլիկիոյ Մկրտիչ կաթողիկոսն ի Պատ-րիարքարան գրած է թէ պատրաստ է ընդունել այն կարգադրութիւնն, որ հաստատեալ է հան-գուցեալ Տ. Ներսէս Պատրիարքի օրով և զայն գործադրել այսուհետև»։

Թիւրքաց կառավարութիւնը հրատարակել է հետևեալ հողային նոր օրէնքը. «Կառավարու-թեան կողմէ գաղթականաց տրուած այն ան-մշակ և մահլուլ հողերու համար, զոր գաղթա-կանք մշակած են և որոց վրայ շէնքեր շինած են, եթէ մէկն առանց օրինական պատճառի երկու տարի անցնելէ յետոյ այդ կարգի հողերու համար սեպհականութեան դատ բանայ, իւր դատ անլսե-լի պիտի մնայ։»

Բաղէշէն գրում են հետևեալը Պօլսի «Արևելք» լրագրին. «Մեր գիւղացիները քիչ քիչ երես կը դարձնեն մեր առաջնորդարանէն։ Առաջնորդա-րանը գալու համար կամ տեսակ մը բաժ պէտք է տալ, կամ արհամարհանքներ ունել։ Իր գիւ-ղացիութեան պտոյտի ատեն ցցուց արդէն մեր Ցեղապահը, որ սստի ու դրամի երկու դէմքեր ունի ինքը։ Պատրիարքարան Խուլթիկցիի մը պը-սակը լուծեց, բայց պսակող տէրտէրի փիլոնն առնելու և քանի մը մէճիտով ութ օրէն զան ետ տալու ձևի ներքև միայն հասկցաւ մեր Ցեղա-պահն կրկնամուսնութեան մը այս լուծումը։— Կրկնամուսնութիւններու նոր դէպքեր յիշեմ։

Կարբեցի Բղզօի աղջիկ, որ էրիկ ունի, պսա-կուեցաւ Հանդէցի Յովհաննէսի հետ։ Յովհաննէսի կին Մարօի լաց ու կոծի, ճիչ ու աղաղակի վրայ 5 մէճիտ եաթագ փարասի տրուեցաւ վերջին կնոջն, որ իր հօր տունը ղրկուեցաւ։ Նէլեցի Սարգիսի կին, որ էրիկ ունի, պսակուեցաւ Խուլ-թիկցի Պօթիկ անձի հետ։ Ուրիշ Ագնուաձորցի մը կրկնամուսնութեան կը հետամտի, ու ան ալ կը հասնի իր սրտի մուրատին։ Մեր նահապետական բարքերու մէջ եղած այս գեղծումները պէտք է, որ անտեսէ Պատրիարքարանն։

Աւեխի վանքը դպրոց ունեցած չէ ու չունի. Ամլորդւոյ վանքի դպրոցը գոցուեր է. Խնդրակա-տար վանքի դպրոցը գոցուելու վրայ է։ Կուզեն դպրոց մը հիմնել Գոմաց վանքի մէջ։ Գոմ-սեցի քահանայ մը Պօլիս ղրկուեցաւ, որ հանգա-նակութիւն ընէ այս դպրոցի համար։

Խնդրակատար վանքի դպրոցը գոցուելու վրայ է։»

«Արևելքի մէջ կարդում ենք. «Ի Տփղիս վախ-ճանեալ Սարգիս Արքեպիսկոպոս Հասան-Ջալա-լեանց, որ 1879-ին ի Տէր հանգած է, կտակա-գրով մը 25,000 րուբլի թողած և կտակած էր սոյն գումարին 125 տարի վերջն որոշեալ քանա-կութեան հասնելէ յետոյ, ինչ ինչ կարգադրու-թեամբ, տոկոսիք յատկանալ ազգային մանկը-տւոյն կրթութեան և մէկ քանի ժառանգաւորաց ուսումնարաններու բացման և մատակարարու-թեան։ Կրօնական ժողովն, ուշադրութեան առնե-լով այս մասին Զմիւռնիոյ գաւառական վարչու-թեան, որ բաժնեկից է կտակին, մէկ առաջար-կութիւնն՝ այն է նոյն ազգօգուտ կտակն Օրա-ցոյցին մէջ դասել ի չարս երևելի անցից որպէս զի ազգին ուշադրութիւնէն չը վրիպի ցլրումն ժամանակին, ընդունելի դատեց զայդ առաջար-կութիւն։»

Իզմիրեանց կտակի Յանձնաժողովն իւր տարե-կան մրցանակաբաշխութեան համար ստացած է բաւական ձեռագրեր, որոց մէջ կը տեսնուին գըլ-խաւորաբար Մարկոս Աղաբէգեանի ընդարձակ Հայոց Պատմութիւն մը, երեք չորրորդը գրուած։ Բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը Մեսրո-պեան տառերու պատմութեան վրայ, Ուսումնա-սիրութիւն մը Ագուլեցւոց բարբառին վրայ և այլն։

Թիւրքաց Սուլթանն հրամայած է որ Վանայ ծովուն մէջ փոխադրութիւնները դիւրացնելու համար ժամը 9 մղոն արագութեամբ երկու շո-գենաւներ և երեք շոգենաւակներ շինուին նոյն ծովին մէջ բանելու համար։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բերլինից մեզ գրում են, որ փետրվարի 10-ին իշխան Բիսմարկի նախագահութեամբ մի-նիստրական խորհուրդ կայացաւ. թէ ինչ էր այդ խորհրդի զբաղմունքի նիւթը,—առ այժմ յայտնի չէ։

—Իտալական կառավարութիւնը մտադիր է, ինչպէս գրում են Հռօմից, պահանջել պատգամա-ւորների ժողովից 24 միլիօն լիր արտակարգ փո-խառութիւն՝ պատերազմական ծախքերի համար։

—Բրիւսսելում ստացված է պատերազմական գնդակների ահագին պատուէր բուլգարական կա-ռավարութեան կողմից։

—Իտալական պատերազմական մինիստրի հա-շիւներից երևում է, որ 1887 թւի կէսին Իտա-լիայում զինուորական ծառայութեան մէջ գտն-վողների թիւն էր 2,596,530. դրանցից մշտական ծառայութեան մէջ գտնվում էին 889,462 հոգի. milizia-mobile կոչվածը կազմում էին 298,588 հոգի, իսկ milizia-territoriale 1,408,480 հոգի։

—Եւրոպական մամուլի մէջ արդէն խօսում են և այն մասին, թէ ո՞վ կարող է լինել բուլգարա-կան ապագայ իշխանը, եթէ Բուլգարիայում որ և իցէ փոփոխութիւն պատահի։ Շատ անուններ են յիշատակվում, բայց ամեն անգամ, երբ մէկի կամ միւսի անունը հրապարակ է գալիս, կիսա-պաշտօնական լրագիրները շտապում են յայտնել որ նա չի ընդունվի Աւստրիայի կողմից, միւսը չի ընդունվի Գերմանիայի կողմից, երրորդը ան-հաճելի կը լինի Ռուսաստանին, չորրորդին ան-պայման դէմ կը լինի Անգլիան և այլն։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ո՞վ չը գիտէր, որ գերմանացի աշխարհահռ-չակ վիրաբոյժ, բժշկապետ Բիլրօտ մի և նոյն ժամանակ և լաւ երաժիշտ է։ Նորերումս Վիեն-նայում, յայտնի երգչուհի Պօլինա Լուկկայի տան մէջ տուած մասնաւոր կօնցէրտում Բիլրօտ հրաց-րեց ներկայ գտնվողներին, պիանօի վրա ածելով։ Այդ երեկոյ նա մինչև անգամ իր սեփական ե-րաժշտական հեղինակութիւններն ածեց։

* * *

Այս օրերս հեռագիրը հաղորդեց, որ Շվէդիայի թագուհին և նրա որդին, Գօտլանդիայի դուքսը, գնացին Անգլիա։ Այդ լուրը կապ ունի մի սիրա-հարական պատմութեան հետ, որի մանրամասնե-րը նկարագրած են «Daily Telegraph» լրա-գրում։ Մի քանի տարի առաջ, թագաժառանգու-հի իշխանուհու պալատը ընդունվեցաւ որպէս demoiselle d'honneur մի ջահել և շատ գեղեցիկ օրիորդ, Մօնկ դնդապետի աղջիկը։ Օրիորդ Մօնկ, հօր մահից յետոյ կատարելապէս որբ մնաց, և նրա միակ ժառանգութիւնը իր նախնիքների ան-բիծ անունն էր, որոնք բազմաթիւ տարիների ընթացքում ազնւութեամբ ծառայում էին շվէ-դական զօրքի մէջ։. Պրինց Օսկար, շվեդական թագաւորի երկրորդ որդին, որ նորերս վերադար-ձաւ իր շրջերկրեայ ճանապարհորդութիւնից, հանդիպեց օրիորդ Մօնկին իր հարսի պալատում և սաստիկ սիրահարվեցաւ նրա վրա։ Օրիորդի զմայլեցուցիչ պատկերը և հոգեկան գեղեցիկ յատկութիւնները ստիպեցին նրան լուրջ կերպով մտածել նրա հետ ամուսնանալու մասին։ Սա-կայն այդ մտադրութեան առաջ անյաղթելի ար-գելքներ կային։ Գլխաւոր ալգելքներից մէկն էլ այն էր, որ շվեդական սահմանադրութեան հիման վրա, արքայազն իշխանը իրաւունք չունի իր հա-մար կին ընտրել այնպիսի կնոջ, որը թագաւո-րական ցեղին չէ պատկանում, հակառակ դէպ-քում, արքայազն իշխանը կորցնում է գահի վրա իր ունեցած բոլոր իրաւունքները, տիտղոսները, կալուածները, և առհասարակ թագաւորական տանը անդամին պատկանող բոլոր առանձնա-շնորհումները։ Գիտենալով այդ արգելքների մա-սին, օրիորդ Մօնկ հրաժարվեց իր պալատա-կան պաշտօնից, պաշտօնապէս յայտնեց ազգա-կաններին, որ ինքն հրաժարվում է ամուսնու-թիւնից, և Ստօկհօլմի բարեգործական հիմնար-կութիւններից մէկում ողորմած քոյրի պաշտօն ընդունեց։ Սակայն, Օսկար իշխանը չը թողեց իր մտադրութիւնը և չը կամեցաւ իր սէրը զոհ բերել քաղաքական և ընտանեկան աւանդու-թիւններին։ Համոզվելով օրիորդի փոխադարձ սի-րոյ մէջ, նա չէր դադարում այցելել նրան հի-ւանդանոցում, ուր ապրում էր օրիորդ Մօնկ, և աշխատում էր համոզել նրան, գաղտնի կերպով պսակվելու իր հետ. բայց այդ նը-րան չաջողվեց։ Բայց այդպիսի յուսահատ միջո-ցին դիմելը աւելորդ համարվեցաւ այն րոպէից, երբ թագուհի մայրը իր որդու կողմն անցաւ, տը-ւեց իր համաձայնութիւնը և վճռեց օգնել որդուն։ Սակայն, այդ բանը հեշտ չէր, որովհետև շվեդա-կան թագաւորը իր կնոջ և իր որդու բոլոր խըն-դիրքները մերժում էր։ Իզուր պրինց Օսկար ա-

պացուցանում էր թէ համարեա ոչինչ հաւանականութիւն չը կայ, որ ինքն երբ և իցէ գահը ժառանգէ, որովհետև թագաժառանգ իշխան Գուստավ միայն մէկ տարով մեծ է իրանից և որ թագաժառանգն ու թագաւորի երկու որդիքն էլ չատ առողջակազմ են և երկարատև կեանք կունենան. այդ պատաճառով թագաւորի երկրորդ որդին, առանց որ և է վնաս հասցնելու պետական չահերին, կարող է հրաժարվել իր իրաւունքներից և հասարակ քաղացի դառնալ: Թագաւորը անողոք էր: Վերջ ի վերջոյ, նա ևս համոզվեցաւ, որ իր որդին դժբաղդ կը լինի, եթէ չամուսնանայ իր սիրոյ առարկայի հետ: Այդ բանին նպաստեց և թագուհու հիւանդութիւնը. թագուհին այլ ևս չը յուսալով, որ կառողջանայ, աւելի ևս աշխատում էր ամուսնացնել իր երկրորդ որդուն և դրա երջանկութիւնը տեսնել: Այդ հանգամանքների չնորհով, թագաւորը, վերջապէս, զիջողութիւն արաւ և տուեց իր համաձայնութիւնը: Այդպիսով, 300 տարիների ընթացքում, չվեդական թագաւորական տան անդամներից մէկը առաջին անգամ պսակվում է հասարակ մանկամացուի հետ: Իր պսակի օրը, իշխան Օսկար-կարլ-Աւգուստ, համաձայն չվեդական սահմանադրութեան կանոնների, պէտք է պաշտօնապէս հրաժարվի սկանդինավեան գահի վրա իր ունեցած իրաւունքներից, պէտք է հրաժարվի «Գօտլանդեան դքսի» տիտղոսից և «արքայական բարձրութիւն» կոչումից, թագաւորական կալքերից, և Ստոկհօլմի իր գեղեցիկ պալատից: Նա կը կրէ ցեղական «Բէրնադօտ» ազգանունը և միայն կը պահէ չվեդական նաւատորմի մէջ իր ունեցած կօմանդօրի պաշտօնը: Ընտանեկան վճռի համաձայն իշխան Բէրնադօտ և նրա նշանածը թագուհի մօր հետ Անգլիա կերթան. թագուհին վարձել է տուն Բէրնմուտում, ուր, չատ հաւանական է, կը կատարվի իր որդու պսակը օրիորդ Մօնկի հետ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԲԵՐԼԻՆ, 17 փետրվարի: Սօֆիայից այստեղ ստացված մասնաւոր հեռագիրը հաղորդում է, որ ռուսաց դեսպան Նելիդօվի Բ. Դրան ուղղված հաղորդագրութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեց Սօֆիայում: Մարդիկ, որոնք պատկանում են Բօլգարիա կառավարող չրջանին, նկատելի կերպով յուսահատվեցան, թէև դեռ ևս չարունակում են խօսել ընդդիմադրութեան մասին: Դիպլօմատիական չրջաններում համոզված են, որ բօլգարները սառնասրտութեամբ խորհուրդ կը տան Կօբուրգեան իշխանին հեռանալ, եթէ բոլոր պետութիւնները անպայման կը պահանջեն նրա հեռանալը Բօլգարիայից:

ՄԱԴՐԻԴ, 17 փետրվարի: Լուրերին նայելով մանուկ թագաւորը կարմրուկով հիւանդացաւ:

ՓԱՐԻԶ, 17 փետրվարի: Զինւորական մաքսահարկերը (?) Իտալիայի դէմ վաղվանից սկսելու են գործադրել, եթէ Իտալիան վերջին րօպէին զիջումներ չանի:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 փետրվարի: «Русское Дѣло» լրագրին նախազգուչութիւն է յայտնված վերին աստիճանի անվայել եղանակով արտայայտված նրա անհիմն դատողութիւնների համար՝ կառավարութեան գործունէութեան և մի քանի պետական հիմնարկութիւնների վերաբերմամբ:

ՓԱՐԻԶ, 18 փետրվարի: Վճռված է վերականգնեցնել դեսպանութիւնը Վատիկանում, յատկապէս ֆրանսիական չահերը արևելքում պաշտպանելու նպատակով:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 փետրվարի: Պրինց Վիլհէլմ գընաց Սան-Րէմօ իր հիւանդ հօրը այցելելու համար:

ՀՌՕՄ, 18 փետրվարի: Պաշտպանելով Ֆրանսիայի հետ մաքսային պատերազմ մղելու անհրաժեշտութիւնը, որը առաջ է կոչում այդ պետութիւնը իր պահանջներով, Կրիսպի այնու ամենայնիւ ցանկութիւն յայտնեց, որ Ֆրանսիայի հետ բարեկամական յարաբերութիւն պահպանվի, և յայտնեց, որ Ֆրանսիայի վերաբերութեամբ ընդհանուր տարիֆի գործածութիւնը ոչ թէ յարձակողական, այլ ինքնապաշտպանութեան միջոց է:

ՎԻԷՆՆԱ, 18 փետրվարի: «Correspond. de l'Est» լրագրին հաղորդում են Բերլինից, վստահութեան արժանի աղբիւրից, որ այնտեղ համոզված են թէ իշխան Բիսմարկին կաջողվի կոտրել Աւստրիայի դիմադրութիւնը՝ Բօլգարիայի հարցում, մանաւանդ եթէ Ռուսաստանը կը յայտնի, թէ ինչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնել Բօլգարիայում՝ կարգ պահպանելու համար, անիշխանութեան միջոցին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 18 փետրվարի: Մինիստրների խորհուրդը երէկ երկրորդ անգամ քննեց բօլգարական հարցը, բայց ոչինչ վճիռ չը կայացրեց:

ՓԱՐԻԶ, 18 փետրվարի: Արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւդժէտի քննութեան ժամանակ, աջակողմեան կուսակցութեան անդամ, մարկիզ Բրըտել, որը նորերումս Պետերբուրգումըն էր, մի ճառ ասեց Ֆրանսիայի քաղաքական դրութեան մասին, որի մէջ, ի միջի այլոց ասեց. «Երբ մենք զօրեղ կը լինենք, դաշնակցութիւնները իրանք իրանց կը գան. աջակողմեանները դժուարութիւններ առաջ չեն բերի, որովհետև նրանք հայրենիքի չահերը միշտ կը գերադասեն իրանց կուսակցութեան չահերից: Մենք պէտք է ցանկանանք, որ խաղաղութեան վճռողը Ռուսաստանը մնար: Պէտք է օգուտ քաղել ամեն մի դէպքից, նրան մեր համակրութիւնը յայտնելու համար՝ չը չափազանցնելով ցոյցերը, և ցոյց տալու, որ մենք յուսալի, բայց խոհեմ բարեկամներ ենք»: Վերջում ճառախօսը ասեց. «ցոյց տանք, որ մենք մի ազգ ենք, որը խաղաղութիւն է ցանկանում, բայց և չէ վախենում պատերազմից»:

ՓԱՐԻԶ, 18 փետրվարի: Վիլսօն դատապարտվեցաւ երկու տարվայ բանտարկութեան, 3,000 ֆրանկ տուգանքի և հինգ տարով քաղաքական և քաղաքացիական իրաւունքներից զրկվելուն:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 փետրվարի: Բօլգարական հարցի վերաբերութեամբ դեսպանաժողով կազմելու լուրերի առիթով՝ յայտնվում է, որ այդ հարցը ոչ ոքի կողմից չէ յարուցված:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գայեանէ Մելքիսեդեկեան, Նունէ Իսահակեան, տիտուլեարնի սովետնիկ Բօղդան Բէժանեան և Եգոր Բեժանեան Պիրադեանցները սրտի ցաւով յայտնելով առաջինը իր ամուսնու, երկրորդը իր հօր և վերջինները իրանց եղբօր ազնուական Իսահակ Բեժանեան Պիրադեանցի մահը, որը տեղի է ունեցել փետրվարի 14-ին, երեկոյեան, խնդրում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին չնորհ բերել հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը, Գօլովինովի տնից,—կաթօլիկաց փողոցի վրա,—դէպի Հայոց Ջիգրաշէնի եկեղեցին, չաբաթ օր, փետրվարի 20-ին, առաւօտեան 10 ժամին: 2—2

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԴՊՐՈՑՈՒՄ վաճառվում են ամեն տեսակ թէ մրգատու և թէ զարդի ԲՈՅՍԵՐԸ: Պահանջման ժամանակ պրէյսկուրանտները անվարձ են ուղարկվում: 2—10

ՎԷՌՆԻՃԻ, ԶՄՌՒՌԻ ԵՒ ՓԱՅԼԱՆԵՐԿԻ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Սրանով պատիւ ունի յայտնելու պ.պ. առևտրականներին և վէռնիճի (լակ), զմուռի և փայլաներկի (պօլիտուրա) գործածողներին, որ ունի յիշեալ ապրանքների բոլոր տեսակները, որոնք յետ չեն մնում միւս գործարաններից, ինչպէս իրանց մատչելի գնով, այնպէս էլ իրանց լաւ յատկութեամբ: Պատուէրները ընդունվում և կատարվում են անմիջապէս:

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԴԱՐՍԵԼԸ ԵՒ ԿԱՊԵԼԸ ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՅՆ ԽՆԱՄՔՈՎ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՊԵՏԻ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՑ: Մանրամասն պայմանները նշանակված են պրէյս-կուրանտի մէջ, որը տրվում և ուղարկվում է ձրիաբար: Օտարաքաղաքցիների պահանջները կատարվում են ամենայն ճշգրտութեամբ և անյապաղ: Գործարանը և պահեստը գտնվում են Ելիզավետինսկի փողոցի վրա, տուն Ջիթախեանի, № 25:

Հասցէն. Тифлисъ, Самуилу Леонтьевичу Ходорскому.

11—20 (Շ)

ԻՍԿԱԿԱՆ ԳԱՆՁ

է կազմում այն դժբաղդների համար, որոնք զոհ են եղել անբարոյականութեան, բժշկապետ ՐԷՏԱՈՒԻ գիրքը

«ԻՆՔՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Ռուսաց հրատարակութիւն, 3 պատկերներով, գինը 1 րուբլի:

Թող ամեն մարդ, որ տանջվում է սարսափելի արատի հետևանքներից, կարդայ այդ գիրքը. նա ազատեց չատերին հաստատ կործանումից: Մի րուբլի ստանալուց յետոյ Լէյպցիգի Ր. Ֆ. Բիրէյի հրատարակողի մագազինը ուղարկում է գիրքը ցանկացողներին: Հասցէն՝ Германія (R. F. Bierey's Verlags-Magazin Leipzig). 5—50 (Շ)

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“. (Շ)

ԲԵՆԵԴԻԿՏԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ՀԱՅՐԵՐԻ ԷԼԻԿՍԻՐԸ

ՍՈՒԼԻԱԿ (GIRONDE) ԱԲԲԱՅՈՒԹԻՒՆԻՑ

Այդ էլիկսիրը հնարել է 1373 թւին վանահայր ՊԵՏՐՈՍ ԲՈՒՐՍՕ:

Այդ էլիկսիրի մի քանի կաթիլների ամենօրեայ գործածութիւնը պահպանում է ատամները փչանալուց, տալիս է նրանց սպիտակութիւն, ամրացնում է լինդերը և թարմացնում է բերանը:

Բացի էլիկսիրից ԲԵՆԵԴԻԿՏԵԱՆ հայրերը պատրաստում են դարձեալ ԱՏԱՄՆԱՓՕՇԻ և ՊԱՍՏԱ ատամներ սրբելու համար, որոնք նմանապէս կարելի է ձեռք բերել ամեն փոքր ի չատէ նշանաւոր դեղատներում, ինչպէս և դեղատան ապրանքների պահեստներում ու պարֆիւմերական մագազիններում:

ԳԼԽԱՒՈՐ ԱԳԷՆՏ SEGUIN, BORDEAUX, rue CROIX de SEGUEY, №106.

2—30 (Շ.)

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ԼԷՕՒ „ԾԱՅՐԵՐ“-Ը

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՕՊԷԿ

կարելի է ստանալ Թիֆլիսում՝ Յոհան Դաւթեանից (Ելիզավետեան փողոց, № 25) և „Աղբիւրի“ վաճառանոցում. ԲԱԳՒՈՒՄ՝ Տիգրան Ղոնդախսազեանից, ՂՈՒԲԱՅՈՒՄ՝ Խաչատուր Փանեանցից, ՆՈՒԽՈՒՄ՝ Սիմէօն Շահբազեանցից և ՇՈՒՇՈՒՄ՝ Անդրէաս Աբրահամեանցից 5—5 (Շ. Հ.)

ԱԶԳ ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՆԵՐԻՆ

Նոր ստացված են Պաստերի ցէլիւլէր սիստեմայով պատրաստած ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄԵՐԸ Ֆրանսիայից և Իտալիայից: Աջողութեան համար երաշխաւորութիւն է տրվում՝ Սերմի 1 զօլոտնիկ արժէ 1 րուբլի, ֆունտը 75 րուբլի: Դիմել պահանջներով Թիֆլիս: Լէրիսէին, Միքայէլեան կամուրջ № 12. (Тифлисъ, Лерисе, Михайловскій мостъ № 12). Սերմերը ուղարկվում են փոստով: փոստի ծախսը առանձին:

Լէրիսէ հրաւիրում է շերամապահութեան սիրողներին չը սպասել մինչև տաք եղանակը սերմերը պահանջելու համար: Աջողութեան գլխաւոր պայմաններից մինն է, երբ սերմը անց է կացնում ձմեռը տեղի վրա: 3—3

Արդէն ծախվում են կատարելագործված, սպիտակ բոցով, անվտանգ

ՇՎԷԴԱԿԱՆ ԼՈՒՑԿԻՆԵՐԸ

ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ ԳՆՈՎ:

Մեծ քանակութեամբ առնողներին ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԶԻԶՈՒՄՆ ԿԸ ԼԻՆԻ:

Գործարան Գ. Ա. ՏԷՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ և ընկերութեան, Թիֆլիսում, ՎԷՐԱ կոչված թաղում: 22—50

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Հինգշաբթի, մարտի 3-ին, ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ (MINGRÉLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմօզլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 2—4

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺՐԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 26 փետրվարի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ MENDOZA (ՄԷՆԴՕԶԱ) նաւապետ FAVRE (ՖԱՎՐ) մտնելով Կ. Պօլիս, Զմիւռնիա և Սիրա:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆ ՀԷԶՈՒԲԵԱՆՑ: 2—2

Дозволено цензурою, Тифлисъ 19 Февраля 1888 г.

Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.